

NHỮNG NỘI DUNG ĐỔI MỚI

công tác tiêu chuẩn—đo lường—chất lượng và các biện pháp cấp bách trong công tác quản lý Nhà nước về chất lượng sản phẩm và hàng hóa thể hiện trong chỉ thị 222-CT

NGUYỄN TRI LONG

Cùng với sự đổi mới quản lý kinh tế nước ta, công tác quản lý tiêu chuẩn—đo lường—chất lượng đã bước đầu đổi mới chủ trương thể hiện tại chỉ thị 212-CT của Chủ tịch Hội đồng bộ trưởng ngày 6-8-1988. Bản chỉ thị còn đề ra 4 biện pháp cấp bách đổi mới công tác quản lý Nhà nước về chất lượng sản phẩm và hàng hóa nhằm góp phần thúc đẩy nền kinh tế hàng hóa nước ta mau phát triển. Tác giả nhấn mạnh đặc biệt đến những điểm mấu chốt trong các biện pháp đã nêu trong Bản chỉ thị 222-CT.

CÔNG tác tiêu chuẩn—đo lường—chất lượng (TC—DL—CL) ở nước ta đã hình thành và phát triển gần 30 năm nay, cùng với sự ra đời của Viện đo lường và tiêu chuẩn từ 4-4-1962 theo Nghị định số 43/CP của Hội đồng chính phủ cho tới nay là Tổng cục tiêu chuẩn—đo lường—chất lượng, Ủy ban khoa học và kỹ thuật Nhà nước.

Công tác TC—DL—CL là 1 bộ phận quan trọng của công tác quản lý kỹ thuật, phục vụ trực tiếp các hoạt động sản xuất—kinh doanh và gắn liền với cơ chế quản lý kinh tế.

Trong quản lý kinh tế trước đây, cơ chế tập trung và bao cấp trong 1 giai đoạn dài đã thể hiện và xuyên suốt trong mọi lĩnh vực hoạt động kinh tế—xã hội cũng như khoa học—kỹ thuật, và đương nhiên cũng không ngoại lệ đối với lĩnh vực công tác TC DL CL. Các văn bản pháp qui, nghiệp vụ về TC DL CL và hệ thống tiêu chuẩn các cấp nói chung hướng vào đối tượng chính là các cơ sở quốc doanh có qui mô vừa và lớn, được Nhà nước giao kế hoạch theo

các chỉ tiêu pháp lệnh đề cung cấp và tiêu thụ ở những địa chỉ qui định. Sau năm 1980, đối tượng đó có được mở rộng 1 chừng mực nào đó tới các cơ sở sản xuất tập thể. Nhưng từ Đại hội 6 trở lại đây, nhất là sau khi có Nghị quyết Trung ương 3, Quyết định 217-HDBT, các Nghị định 27-HDBT, 28-HDBT, 29-HDBT và Nghị quyết 16 của Bộ chính trị, Đảng và Nhà nước chủ trương mở rộng các thành phần kinh tế, khơi động tính năng động sáng tạo, tính thần làm chủ, tự chịu trách nhiệm và hạch toán kinh tế của các cơ sở sản xuất—kinh doanh, thúc đẩy phát triển nền sản xuất hàng hóa, đa dạng hóa sản phẩm... Qua đó, Đảng và Nhà nước cũng dần dần phân biệt rõ chức năng quản lý nhà nước và chức năng quản lý sản xuất—kinh doanh, mở rộng quyền hạn và trách nhiệm của các đơn vị sản xuất—kinh doanh, đồng thời tăng cường vai trò cơ quan quản lý nhà nước ở những điểm mấu chốt nhằm bảo vệ lợi ích chung của Nhà nước và của nhân dân—người tiêu thụ.

Cùng với sự đổi mới trong quản lý kinh tế đó, công tác TCDLCL cũng đòi hỏi phải được đổi mới để phục vụ chủ trương của Đảng và Nhà nước là mở rộng sản xuất, năng động hóa nền kinh tế quốc dân, phát triển giao lưu hàng hóa, đồng thời về mặt quản lý nhà nước về TCDLCL phải duy trì sự bình đẳng, công bằng trong sản xuất - kinh doanh, ngăn chặn sự giả dối, lừa đảo về chất lượng và đo lường, an toàn lao động, bảo vệ sức khỏe và môi trường, góp phần tạo điều kiện phát huy đầy đủ các qui luật kinh tế khách quan trong một xã hội phát triển lành mạnh, có trật tự, kỷ cương.

Chỉ thị của Chủ tịch HDBT số 222-CT ngày 6-8-1988 về các biện pháp cấp bách nhằm củng cố và tăng cường công tác quản lý nhà nước về chất lượng sản phẩm hàng hóa là bước đầu thể hiện sự đổi mới công tác TCDLCL theo mục tiêu nói trên.

Sau khi nêu lên một số nhận định, đánh giá về tình hình chất lượng sản phẩm hàng hóa, Chỉ thị 222-CT nêu lên 4 biện pháp cấp bách. Dưới đây xin trình bày những nội dung đổi mới trong 4 biện pháp được nêu trong Chỉ thị.

1. Về đăng ký chất lượng và nhãn sản phẩm

Biện pháp thứ nhất qui định: sản phẩm của các cơ sở sản xuất thuộc mọi thành phần kinh tế trước khi sản xuất hàng loạt và đưa vào tiêu thụ đều phải đăng ký chất lượng và nhãn sản phẩm ở cơ quan quản lý TCDLCL. Đề cụ thể hóa biện pháp này, Ủy ban khoa học và kỹ thuật Nhà nước đã ban hành "Qui định về việc đăng ký chất lượng sản phẩm" theo Quyết định số 1311-KHKT - QĐ ngày 17-8-1988.

Những điểm đổi mới ở đây là:

- Tất cả các sản phẩm của các cơ sở sản xuất thuộc mọi thành phần kinh tế đều có trách nhiệm và nghĩa vụ như nhau trong việc đăng ký CLSP theo cùng một nội dung và thủ tục qui định. Không phải là thành phần quốc doanh thì được phép tùy tiện, không cần đăng ký, cũng không phải là thành phần ngoài quốc doanh thì bị gò ép, kiểm tra chặt chẽ phiền hà.

- Căn cứ để đăng ký chất lượng sản phẩm là tiêu chuẩn hoặc các qui định về chất lượng do cơ sở sản xuất tự xây dựng lên tùy theo năng lực, điều kiện sản xuất của mình với sự thỏa thuận của khách hàng. Nhà nước chỉ thông qua các qui định về an toàn, vệ sinh và các giới hạn tối thiểu (hoặc tối đa) về chất lượng sản phẩm để bảo đảm lợi ích chung của nhà nước và người tiêu thụ.

- Đăng ký CLSP là lời hứa của nhà sản xuất trước Nhà nước và người tiêu thụ, thể hiện trách nhiệm của mình trước xã hội và phải làm

đúng như đã hứa, nên thủ tục đơn giản, nhanh chóng, thuận tiện. Việc kiểm tra, thanh tra của cơ quan quản lý nhà nước trên cơ sở lời hứa đó sẽ tiến hành sau khi đã đăng ký (khi thấy cần thiết), chứ không tiến hành ngay khi đăng ký như trước đây, vì như thế vô hình dung gán trách nhiệm của cơ quan quản lý nhà nước cùng với người sản xuất, đồng thời lại gây khó khăn phức tạp cho sản xuất.

Điều đó thể hiện sự mở rộng quyền tự chủ và tự chịu trách nhiệm của các cơ sở sản xuất - kinh doanh, giúp họ năng động, đa dạng hóa mặt hàng, đáp ứng yêu cầu của người tiêu thụ một cách tốt nhất, nhanh nhất. Quản lý nhà nước tập trung hơn vào những vấn đề chung nhất để bảo vệ lợi ích công cộng.

2. Về việc thanh tra, xử lý vi phạm chất lượng sản phẩm hàng hóa

Để triển khai thực hiện biện pháp này, Ủy ban khoa học và kỹ thuật Nhà nước, Bộ tài chính và Bộ tư pháp đã ban hành Thông tư liên bộ số 1060 TT-LB ngày 15-10-1988 về việc xử lý các vi phạm về đăng ký và thực hiện các qui định về chất lượng sản phẩm - hàng hóa; Ủy ban khoa học và kỹ thuật Nhà nước ban hành Quyết định số 56 KHKT-QĐ ngày 23-1-1989 "Qui định về việc cấp thẻ thanh tra viên chất lượng sản phẩm - hàng hóa".

Đi đôi với việc mở rộng quyền tự chủ và tự chịu trách nhiệm của các cơ sở sản xuất - kinh doanh, việc tăng cường công tác thanh tra, xử lý đối với các vi phạm trong công tác quản lý chất lượng sản phẩm - hàng hóa là điều rất cần thiết để duy trì trật tự, kỷ cương trong sản xuất - kinh doanh.

Việc tăng cường chất lượng và số lượng đội ngũ thanh tra viên chất lượng sản phẩm - hàng hóa cũng là một yêu cầu cấp bách. Tổng cục TCDLCL cũng đã qui định nội dung giáo trình để huấn luyện và kiểm tra nghiệp vụ cho các thanh tra viên chất lượng sản phẩm trong cả nước trước khi ra quyết định cấp thẻ thanh tra viên cho từng người.

3. Cải tiến hệ thống tiêu chuẩn các cấp theo yêu cầu đổi mới cơ chế quản lý

Các tiêu chuẩn trước đây được xây dựng chủ yếu nhằm vào các đối tượng quốc doanh sản xuất sản phẩm theo kế hoạch nhà nước giao chỉ tiêu pháp lệnh tập trung nhiều vào TCVN và TCN, ít coi trọng TC, lại phần lớn là bắt buộc áp dụng. Nay sản xuất - kinh doanh đang mở rộng, mặt hàng thay đổi do nhu cầu, thị hiếu, giá cả, vật tư biến động, đòi hỏi một hệ thống tiêu chuẩn phù hợp với sự năng động của yêu cầu quản lý kinh tế mới. Chỉ thị nêu rõ:

- Đẩy mạnh việc xây dựng và áp dụng tiêu chuẩn cấp cơ sở (TC).

- Chuyển hướng việc xây dựng tiêu chuẩn nhà nước tập trung cho các vấn đề khoa học - kỹ thuật chung, an toàn, bảo vệ sức khỏe, môi trường và cho các nhóm sản phẩm (trên cơ sở đó các cơ sở sản xuất - kinh doanh cụ thể hóa thành các TC cho các sản phẩm của mình). Những tiêu chuẩn nhà nước xây dựng mới đối với các sản phẩm cụ thể sẽ theo hướng bám sát các tiêu chuẩn quốc tế ISO và SEV và khuyến khích áp dụng để tạo điều kiện hướng dẫn các nhà sản xuất tiếp cận thị trường quốc tế, phục vụ mở rộng công tác xuất khẩu.

- Xoát xét sửa đổi ngay các tiêu chuẩn đã ban hành cả về nội dung và phạm vi hiệu lực, tăng cường số lượng tiêu chuẩn khuyến khích áp dụng cho phù hợp với cơ chế quản lý mới và nhiều thành phần kinh tế khác nhau.

Để giúp các cơ sở sản xuất kinh doanh tiến hành xây dựng tiêu chuẩn cơ sở (TC) nhanh chóng, thuận tiện và đúng thủ tục qui định, Tổng cục TCDLCL đã có văn bản "Hướng dẫn xây dựng tiêu chuẩn cơ sở" số 819/TDC-QĐ ngày 6-12-1988.

4. Đánh giá và công nhận phòng kiểm nghiệm, số liệu tra cứu và mẫu chuẩn.

Đây là khía cạnh kỹ thuật cần được thể chế hóa để đồng bộ với công tác quản lý chất lượng sản phẩm trong nước, và trên cơ sở đó nhằm mở rộng giao lưu hàng hóa đối với nước ngoài.

Các phòng kiểm nghiệm, do điều kiện trang thiết bị, điều kiện môi trường, trình độ thành thạo của các kiểm nghiệm viên, các hóa chất, mẫu chuẩn, các thông số vật lý khác nhau, có thể cung cấp các số liệu đánh giá khác nhau về một chỉ tiêu nào đó của chất lượng sản phẩm. Việc đánh giá và công nhận phòng kiểm nghiệm tạo cơ sở pháp lý cho công tác thanh tra, xử lý về chất lượng sản phẩm, để tránh sự tùy tiện thiếu căn cứ khoa học. Mặt khác, khi quan hệ buôn bán với nước ngoài, nếu các

phòng kiểm nghiệm tiến tới được quốc tế chấp nhận sẽ không những tiết kiệm ngoại tệ cho các chi phí về lấy mẫu, thuê phân tích, kiểm nghiệm, mà còn nâng cao uy tín chất lượng hàng hóa xuất nhập khẩu của nước ta.

Ủy ban khoa học và kỹ thuật Nhà nước và Tổng cục TCDLCL đã ban hành kịp thời các văn bản về các vấn đề này thể hiện ở:

- Quyết định 57KHKT-QĐ ngày 23-1-1989 của Ủy ban khoa học và kỹ thuật Nhà nước ban hành Qui định về việc công nhận các phòng kiểm nghiệm chất lượng sản phẩm.

- Quyết định 16/TDC-QĐ ngày 25-1-1989 của Tổng cục TCDLCL ban hành Qui chế về nội dung, thủ tục tiến hành đánh giá công nhận các phòng kiểm nghiệm chất lượng sản phẩm.

- Quyết định 325 KHKT-QĐ ngày 16-8-1988 của Ủy ban khoa học và kỹ thuật Nhà nước ban hành Qui định tạm thời về chứng nhận mẫu chuẩn.

- Quyết định 89/TDC-QĐ ngày 23-8-1988 của Tổng cục TCDLCL ban hành Qui chế về nội dung, thủ tục và trình tự tiến hành chứng nhận mẫu chuẩn.

- Quyết định 326 KHKT-QĐ ngày 16-8-1988 của Ủy ban khoa học và kỹ thuật Nhà nước ban hành Qui định tạm thời về chứng nhận số liệu tra cứu.

- Quyết định 90/TDC-QĐ ngày 23-8-1988 của Tổng cục TCDLCL ban hành Qui chế về nội dung, thủ tục và trình tự tiến hành chứng nhận số liệu tra cứu.

Chỉ thị 222/CT và các văn bản kèm theo chưa phải là đã thể hiện đầy đủ tất cả sự đổi mới công tác TCDLCL để đáp ứng yêu cầu quản lý, sản xuất - kinh doanh hiện nay. Trong quá trình đổi mới quản lý kinh tế, đổi mới sản xuất - kinh doanh sẽ còn nhiều vấn đề đối với công tác TCDLCL sẽ được tiếp tục đặt ra và đòi hỏi chúng ta lại tiếp tục cải tiến.

Biên tập: Ngô Tiến Phúc